

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE I. A.

ASSOCIACIO CATALANISTA D'EXCURSIONS CIENTIFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY X.

BARCELONA 31 D' AGOST DE 1887

NÚM. 106.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA 'LS ASSOCIATS.—Pera 'ls no socis 1'50 pessetas al any.—Número sol 25 cénts. Se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON, ahont deuen dirigirse totas las comunicacions, y en las llibrerias de Verdaguer y Parera.

MEMORIAS

DE LA ASSOCIACIÓ CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS

Se n' ha publicat lo VOLÚM III corresponent al any 1879, que compren en xv — 388 planas los següents travalls: Domingo Badia y Lebllich (Ali-Bey el Abbassi), estudi de sos viatges, per D. Antoni Auléstia y Pijoan.—Excursió á Badalona, Sant Jeroni de la Murtra, Torra Pallaresa y Santa Coloma de Gramanet, per D. Jaume Balaguer.—*Suplement*, per D. Heribert Barallat.—Excursions á Burriach, per D. Heribert Barallat.—Excursió á la Torra Pallaresa, per D. Céssar August Torras.—Lo Castell d' Aramprunyá, per D. Jascinto Torres y Reyetó.—Una troballa, per D. Ramon M.ª Bolós.—Excursió á Badalona, per D. Heribert Barallat.—Id. á Sant Martí de Provencals, per D. Céssar August Torras.—Id. á Santas Creus, per D. Céssar August Torras.—Id. á Sant Miquel del Fay y Caldas de Montbuy, per D. A. Auléstia y Pijoan y D. A. Balaguer y Merino.—Descripció de dos monuments megalítichs, per lo Sr. Comte de Belloch.—Excursió al castell de Belloch y sos encontorns, per D. Céssar August Torras.—Memoria crítich-histórica de la Catedral de Barcelona, motivada per la visita verificada en la meiteixa, per D. Eduart Támara.—Excursió á Manresa y Sant Benet de Berges, per D. Heribert Barallat.—Monuments primitius d' Espolla, per D. Antoni Balmanya.—Acta de la consagració de la iglesia de Sant Martí de Bausitjas.—Troballa d' una antiga sepultura en la riera de

Tenas, (Caldas de Montbuy), per D. Alfóns M.ª Solá.—Excursió á Cardó, per D. P. Company y Fages.—Id. al monastir de Sant Pere de Roda y castell de Sant Salvador de Verdera, per D. Pelegrí Casades y Gramatxes.—Id. al Montseny, per D. Antoni Massó —Id á La Ametlla y La Garriga, per D. Joaquim Guasch.—Id á Tarragona y Tamarit, per D. Eduart Támara.—Un calendari del sigle xv, per D. Eduart Támara.—Apéndix. Acta de la consagració de la Catedral de Barcelona.

L' il·lustran 28 grabats trets dels cròquis que posseheix la ASSOCIACIÓ y va acompanyat d' un completíssim index analítich que facilita extraordinariament la consulta del llibre

Los Srs. Socis suscriptors á dit volúm podran passar á recullir los exemplars suscrits, al preu de 5 pessetas cada un, en lo local de la ASSOCIACIÓ. Se ven, pera 'ls socis no suscriptors, al preu de 6 pessetas; y pera lo públich al de 7'50 pessetas, en las principals llibrerias de Barcelona.

Los Srs. Socis delegats que desitjin obtenirlo deurán designar persona que 'l reculle y satisfasse 'l preu á Barcelona.

SOCIS ENTRATS DURANT LOS MESOS DE JULIOL Y AGOST

D. Eussebi Girbau y Fina.

DELEGATS.

Rvnt. D. Ramon Moner, Pbre., á Vich.

D. Pau J. Guixá y Oller, á La Llacuna.

» Joaquim Teixeira de Macedo, á Porto (Portugal.)

Iltre. Sr. D. Sebastiá Rodriguez y Asencio, á Toledo.

EXCURSIONS

(*Extracte*)

SANT QUIRSE DE BESORA, VILADA, LA BAEELS, PEDRET Y BERGA, 29, 30 y 31 Maig 1887. (oficial.)

Assistencia dels Srs. Auléstia, Carreras (Cándi), Gallardo, Palau y Casades (P.).

Surtida de Barcelona, ab lo carril de St. Joan de las Abadessas, á las 7 h. 23 m. del matí del dia 29, arribantse á St. Quirse de Besora á las 11 h. 15 m. Pont antich de tres ulls sobre 'l Ter, del

que 'n tregué una vista lo Sr. Gallardo y un dibuix lo Sr. Carreras. Riu amunt s'ovira lo castell de Besora, edifici cúbich coronat de marlets; l'interior molt derrotat. Posada de *can Rossell* (prop del pont y en l'embranchament de la carretera de Ribas ab la de Berga), recomanable servey, á preus arreglats. Proporcionan carruatge á *can Vinyas* y á *can Conna*.

A la 1 h. y 30 m. de la tarde, ab carro, ben acondicionat, se dirigiren cap á Vilada (distancia 37 kil.), per la carretera provincial, en bon estat de conservació: passat dit lloch no queda més que esplanada, tornant á ser bona á las envistas de Berga.—(3 horas).

Segueix la carretera lo riberal del Espadalé; se troba lo barri dit *las Casas*, (kil. 1.º); vista de las *bagas d'en Casarramona*; més enllá *Casal del Espadalé grós*, ab la *Font de St. Pere 'n Plá* y las *Casas de Cussons* (kil. 2).—Vista de St. Pere 'n Puig, sufragánea de Sora, iglesieta románica; *cal Capitá* (esquerra); *cal Glória* (dreta); *moli de Cussons*, abaix en la ribera; serrat dels Munts atapahit de bagas (kil. 3).—*Font del Gorch Sanallut* (kil. 4).—*Juncar del Bossoms*; *Juncar de la Mata* (kil. 5)—y *Juncar de Corbatera*; casal del meteix nom. Panorama, per damunt dels fondals del terme de Sora; s'oviran los serrats de Vidrá y Bellmunt (kil. 6).—*Can Benó*; teuleria del Collet. *Casilla* dels peons (n.º 1) en lo kil. 7.—*Magnífica vista al lluny sobre la vall del Ter* (kil. 8).—Collet de St. Agustí (de Llusanés), gran vista dels montanyams de Berga, Peguera y Cadí ab Pedra-forca, al fons del horizó (kil. 9).—*Cal Francás*; *Lo Grau* (casal antich); Vall del Juncar, *Lo Alou* (casa). Fondals plens de pinedas. *Can Torrens*. Envistas d'Alpens (kil. 10).—S'oviran los serrats del castell de Milany; *cal Colomé* (kil. 11).—Desapareix l'arbrat trobantse conreus. *Casa Pedras negras* (kil. 12).—*Cal Colomé d'Alpens*; adalt de la serralada, ermita de Sta. Margarida (kil. 13).—Gran clotada de Rocafiguera, extesas perspectives de las valls y serras llussanesas. *Font del ase* (kil. 14).—

Poble d'Alpens; (lo Sr. Gallardo 'n tregué una vista, y un dibuix lo Sr. Carreras) Aspecte rónech, iglesia moderna, ab senzill campanar románich. S'hi arribá á las 3 h. 45 m.

En lo kil. 15 hi ha un hostel. Comensa lo territori á ser mo-

nóton per los serrats erms y d' escás conreu que 's troban desde 'l kil. 16 al 17; passat, tornan á veures bonicas bagas y fondals de bosch. En lo kil. 18 (*casilla 2.ª*) aumenta l' aspecte pintoresch del paysatge. Desde 'l kil. 19 al 25, que 's guanyan ab grans revols y pujadas y baixadas un poch suptadas, se troba *Casa Puigcercós*, riera del meteix nom, bonich pont (*3.ª casilla*). Se passa prop los cimals de serras bastant pobres de vegetació, comensant á las envístas de Borredá los conreus. Originalíssim panorama d' aquest poble, damunt del que 's retallan capritxosament las serras que donan sas ayguas al rieral de Borredá. (Lo Sr. Carreras ne tragué un cróquis). Kil. 28.

Desde aquí á Vilada se voreja la riera de Borredá, presentantse las abruptas serraladas que tancan l' horizó, atapahidas de foscas boscurias d' aspecte alpí, estimbantse fins l' enfondit jas d' aquella riera, ahont, després del kil. 31, s'hi troba lo feréstech *moli del Caballé*, ovirantse un casal d'alt dels serrats. Se salvan las torrenteras, afluent de la riera de Borredá, per váris senzills ponts d' un arch. Bonica cascata entre 'ls kils. 32 y 33; vista del casal las *Heras de Gardiolans* (*Gardilans*); vegetacio exhuberant y frescal per tot arreu (kil. 34) y selvatges rocams agombolats d' un modo estrany; dominantho tot los montanyams de Queralt y Berga, al lluny.

Vilada apareix de sopte, al sortir d' un trencall, en la vessant ponent d' un inmens círcol de montanyas, colocadas sas casas formant petits aplechs, en la grahonada de feixas que desde lo fondal de la riera fins prop la cima s' enfilan. Gran revol de la carretera, y magnífich pont de 3 ulls que salva la ribera de Vilada, plena de verdor, conreus y arbrat, ahont embadaleix la cantadissa contínua dels aucells (kils. 36 y 37).—S' hi arribá á las 7 h. 15 m. No hi ha posada recomanable á Vilada, malgrat sa posició en extrem pintoresca y las ayguas ferruginosas-medicinals ab que conta. Mercés á la oferta de nostre soci delegat lo Dr. D. Ramon Anglerill, Pbre., se passá la nit en sa casa de las *Heras* (á mitja hora envers Borredá) essent los excursionistas amablement hostatjats. LA ASSOCIACIÓ queda molt reconeguda de la complacencia de dit senyot. Lo casal de las *Heras* es una típica construcció del sigle xvii, ab capella de la meteixa época. S' oviran las montanyas

dels Tossals, Queralt y Peguera; més ensá los serrats de Picamill, que donan sas ayguas al Llobregat, la Gutsall, Sobrepuny y La Clusa, per la part de Ponent y serrats de Salga-aguda y Portelleta, que son la divisoria de las ayguas de Vilada ab las de la Portella, per la banda de Mitjorn.

DIA 30. Sortida de las *Heras* envers La Baells, (2 horas llargas). Prop lo kil. 35 hi ha un corriol que enmena á la Portella (1 h. 15 m.), baixant al riberal y enfilantse per los serrats.—Se deixa lo gran revol de Vilada y per la dressera se baixa á la riera de son nom, que 's salva per una palanca, tornantse á pujar á la part oposada. Molí y cascata del *Camp del Bosch*; y á poch tret la confluencia de las rieras de Vilada y de Borredá. Se segueixon las voras d' aquesta: exhuberant vegetació per tot arreu, foscas clotadas, dominadas per los serrats de Salga-aguda, que 's presentan cantelluts, ab fortas depressions. Se troba lo molí del *Caballé* y 's deixa la ribera, pujantse las serras de La Baells (1 h. 15 m. de las *Heras*). Casa la *Sala de Baells*. Bagas espessas, Se troba la carretera de Berga (esplanada); més enllá la *Taleya* (casa); rech de la Sala, en una reconada plena de vegetació. *Molí de la Sala*. Gran panorama de las serras de la Guardia y de Vall-llobrega. S' ovira lo Llobregat al fons de la estreta vall; vista del pont de Mirallas. *Baixada, fent bastants revolts, fins La Baells.*

Forma La Baells un sol Ajuntament ab Pedret y Serchs. Conté Serchs unas 400 ánimas; 25 casas escampadas pel terme La Baells, y uns 11 fochs Pedret; compren la feligresía una rodalía de duas horas de E. á O. y cinch de N. á S. La iglesia de La Baells es románica, sent lo més interessant sa portada, ab son ingrés qual llinda es esculturada; los arquets que ostenta á cada banda; la finestra alfeizada, y la típica espadanya. L' interior es d' una nau, alsada sa volta posteriorment y destruit son abside pera adossarhi la casa rectoral. Se troba La Baells situada en la ribera esquerra del Llobregat, qual riu passa comprimit entre las altas murallas dels serrats de la Guardia, espessa бага del Gall y de Puigarbassós, alsantse darrera d' ellas los ferestechs montanyams de Vallcebre y Vall-llòbrega. A La Baells, que no forma núcle poblat, no hi ha cap posada. A can *Teixidó* casa prop de la rectoría, proporcionan quelcom de recapte. Se tragueren vistas y dibuixos de la portada de la iglesia.

Sortida de La Baells á las 11 cap á Pedret, (1 h. 30 m.) vorejant lo riu entre prats y boscos, pel camí dels *carrilayres*, seguint los rampeus del Puigarbassós y salvant sas sinuositats fent frequents revoltes. Lloch molt selvatge, fins trobar lo pont de Mirallas, d' ample arch semicircular, alleugerida la obra per altres archs de mitj punt, aprop del que 's confon la riera de Borredá ab lo Llobregat. Se salvá lo gual d' aquella, guanyant novament las serras rubler-tas d' espessas boscúrias. Al fons de la vall ó congost del Llobregat al Nort tancan l' horizó los montanyams de Bagá.

Pedret, lloch format per onze focs escampats, y la iglesia ab un casalot al peu d' ella. Lo temple de Pedret es románich, ab interessant portada al costat que mira al S.; espadanya y triple ábside al E. Reformada interiorment, conserva los ábsides laterals. Lo de la dreta, habilitat pera sagristía, se troba tot éll enriquit ab pinturas murals bisantinas, que semblan datar del sigle XII. Son molt características y de gran interés pera la historia del art. Representan en lo casquet semi-esféric del sostre, la Assumpció (?) y en los murs s' hi figura la parábola de las cinch Verges fátuas y de las cinch prudents (Evangeli de St. Mateu: 25.) Los vanos y arrimaders son prolixament policromats. Un arch de curvatura reentrant (estil árabe) donava pas á la nau normal á dit ábside. Las pinturas del de la esquerra han desaparegut, conservantsen algun vestigi. Lo demés de la iglesia res té de notable.

A primera hora de la tarde, nos dirigirem cap á Berga (1 h. 30 m.) Se passá lo pont gótic de Pedret sobre 'l Llobregat; prop d' éll se troban las obras del carril de Manresa á Guardiola. Pujada del *serrat de 'n Pons*, vorejant lo torrent del propi nom; arribantse á las 4 h. 30 m. á Berga.—Posada del *Centro*, (recomanable servey) ahont se feu nit. Del Pont de Pedret y de la iglesia se 'n feren dibuixos y vistas fotogríficas.

DIA 31.—Sortida á las 5 del matí, ab tartana, per la carretera de Manresa, y ab 30 minuts s' és á la estació d' Olvan (Ferro-carril económic ó tranvía) arribantse á las 7 h. 45 m. á Balsareny. Lo camí de ferro voreja 'l Llobregat gosantse de bellas perspectives del riu.

A Balsareny, se visitá sa iglesia, ab portada curiosa; qual ingrés lo forma un ample portal adovellat ab pestanya; lo campanar,

quadrat agafa tota la amplada del mur. L'interior es de tres naus; la central del s. XIII (?) y las laterals més modernes. S'hi conserva un bon quadro al oli de la Verge dels Dolors, y una cassulla ab brodat escapulari del segle XVII.

A uns tres quarts de distancia, pel camí de Súria, dalt d'un serradet, s'hi alsa la antiga iglesia parroquial, adossada á la casa dita *Subirana de Ferrán*: típica construcció del s. X ó XI, ab portada lateral que mira al S., formada per baixas cimbras sostingudas per pilans; doble ábside, senzill; una sola nau ab volta apuntada, tenint á sos peus una adició que apar més antiga, damunt de la que s'alsa la espadanya. La construcció es rudíssima.

Se gosa desde aqueix punt d'una espléndida vista de la comarca tancada als fons pels Pirineus; desde las montanyas del Cadí y St. Llorens de Morunys, fins las de Puigmal y serras de Camprodon, y més ensá fins las del Lluissanés, Serrateix, Viver, Estany, Montseny, Rocafort, Mura y Montserrat.

A 45 minuts en direcció oposada á Subirana s'ovira 'l castell de Balsareny, enfilat en un cónich turó. S'hi va vorejant la riera de Pujals, que prop lo Llobregat pren lo nom dels Traginers; se troba la carretera de Berga, ab la que embranca lo camí del castell. Aquest forma un grandió cubo coronat de marlets y perforat en sas quatre caras per esbelts finestrals ab columnetas. A son costat hi ha una capella románica d'una nau ab volta apuntada y ábside rodó. L'interior té com á mes interessant lo pati central, voltat del claustre baix, en que hi ha la gran escala que comunica á la galería alta formada d'archs de mitj punt sostinguts per sengles pilans prismátichs y en la que s'hi obran los portalets adovellats de las cambras y salas. En lo pis baix son de notar los fermes archs apuntats que sostenen la volta. Cap detall, fora de dita galería y 'ls finestrals, trau la gran severitat del senyorial edifici. La vista que desde 'l pas dels marlets se gosa es esplendent; poguentse estudiar la situació del castell, sa planta y las murallas que 'l tancavan, de las que 'n quedan vestigis, ab duas rodonas torras en los ánguls. Lo Llobregat y la riera dels Pujals, en oposadas bandes, festonejan la ampla base del turó. Als 15 minuts, se troba 'l poble de Balsareny que, apart de lo índicat, res té de notable, servint de posada á ca 'l Boter, en la carretera. Se

llogà per guíia lo agutzil del poble, que viu prop de dita casa. Ab lo tren de las 3 se partí cap á Manresa, ahont s' hi arribá á punt de pendrer lo tren correu que hi passa á las 5 y que es á Barcelona á las 7 de la tarde.

NOVAS

La ASSOCIACIÓ acaba de perdre á un de sos mes joves y distingits socis, D. Francisco Casas y Amigó, quina mort ocorregué en aquesta ciutat lo dia 2 del corrent mes, en lo plé de sa joventut. (q. a. c. s.)

Catalá de cor, y poeta inspiradíssim, las lletras catalanas han perdut en éll un de sos més fervents conreadors. L' any 1885, en lo certámen de la Joventut Católica d'aquesta ciutat, obtingué los tres premis ordinaris per quin motiu meresqué 'l titol de «Trovador en Gaya Ciencia.» En lo propi certámen de la Joventut y en lo següent any 1886, conseguí la flor natural y un premi extraordinari; en los Jochs Florals del meteix any alcansá l' accéssit á la englantina; y en los Jochs d' enguany conseguí los tres accéssits als tres premis ordinaris.

Además de las moltas poesías que publicá en diferentas revistas y periódichs, cal fer menció d' un petit llibret, verdader ramellet poétich, titolat *La nit de Nadal* y en quinas composicions, endressadas al Nen Jesús, hi campeja la excelencia del llenguatge en la forma y un gran sentiment en lo fons

Lo arrelat de sas creencias religiosas y la bondat de son carácter, lo haurán fet mereixedor á la corona de la gloria, de llors mes duraders que los que en vida havia guanyat.

Han sigut ceditos á la ASSOCIACIÓ los objectes y obras següents:

Per D. Francisco Manel Pau: *Description d'un pavé en mosaïque decouvert dans l'ancienne ville d'Italica, aujourd'hui le village de Santiponce près de Seville*, par Alexandre Laborde, París 1802. Per Mr. Pierre Vidal, delegat á Perpinyá: *Recherches relatives à l'histoire des Beaux-Arts et des Belles-Lettres en Roussillon depuis le XIe siècle jusqu'au XVIIe*; y *Souvenirs d'un Touriste,—Excursions et ascensions dans les montagnes du massif de Carlit (Cerdagne française)*, Perpignan 1887, per lo propi donador. Per D. Manuel Creus Esther, delegat á Vilanova y Geltrú: *El Duende crítico de palacio*.—Noticia d' aqueix manuscrit per lo propi donador, Vilanova y Geltrú 1887. Per D. Joan Pons y Massaveu: *Menudalla*, poesías per lo propi donador. Per la Asociacion de Ingenieros Industriales; *Discurso leído en la Junta general de Ingenieros Industriales de Barcelona el día 31 Diciembre de 1886*, per Lluís Rouviere Per lo Centre de Mestres de Obras de Catalunya; *Lista de los socios que lo componen en el presente año 1887*, dos exemplars. Per l' Institut de Foment del Travall Nacional: Un manifest. Adquirits per la ASSOCIACIÓ: 2 goigs. Per D. Antoni Gallardo: 4 fotografías de monuments de Pedret, La Baells y la vila de Berga Per D. Lluís Colomer: 3 fotografías de monuments de Sta. María d' Arles del Vallespir.